

ЛОГІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ: ДО ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

<https://doi.org/>

© Чернописька Н. В., Стасюк К. З., 2021

Наголошено на важливості впорядкування української термінології з логістики та управління ланцюгами постачання. Поповнено науковий дискурс щодо терміна «логістичний потенціал». Здійснено порівняльний та критичний аналіз змісту наукового поняття «логістичний потенціал» з наявних напрацювань вітчизняних наукових шкіл та запропоновано уніфікований термін «логістичний потенціал», придатний до подальшої кодифікації в термінологічному словнику з логістики та управління ланцюгами постачання.

Ключові слова: логістичний потенціал, логістична терміносистема, термін, категорія, логістична система, здатність, стійкість, поступ, ринок логістичних послуг.

Постановка проблеми

Логістика як наука і практика дуже динамічно розвивається в Україні протягом останніх десятиліть. Як новітня галузь знань, логістика має власний термінологічний апарат, проте досі не має впорядкованої логістичної терміносистеми. У нашій державі ще не створено термінологічного словника з логістики, хоча заявив про таку діяльність Технічний комітет стандартизації 183 «Логістика, експедирування та управління ланцюгами постачання». Передумовою якісної термінологічної роботи є співпраця лінгвістів-термінологів та фахівців з логістики – представників як академічної спільноти, так і практиків з бізнесу. Проблема термінології логістики ускладнена ще й такими чинниками: по-перше, терміносистему логістики формують термінопоняття різних галузей знань (економіки, менеджменту, транспорту тощо); по-друге, різночитання логістичних термінів спричинене існуванням різних наукових шкіл (як технічних, так і економічних); по-третє, багато термінів логістики складають запозичені слова, що актуалізує проблему балансу – використання власномовних ресурсів чи запозичення готових номінацій з інших мов; по-четверте, окремі терміни, введені вітчизняними вченими, не завжди мають аналоги в провідних міжнародних термінологічних словниках (наприклад, CEN), що ускладнює термінологічну роботу на етапі гармонізації на національному та міжнародному рівні.

Актуальність дослідження

Неодмінною умовою якісної термінологічної роботи є співпраця лінгвістів-термінологів та фахівців з логістики. Якщо першим належить лексикографічне опрацювання та представлення терміна, що редукує його семантичне наповнення, зводячи термін до обсягу словникової дефініції, то науковий дискурс, що максимально реалізує зміст наукового поняття, – на відповідальності фахівців з логістики. Проблема термінології логістики перебуває в центрі уваги кожного пошукувача, який досліджує проблеми логістики та управління ланцюгами постачання. Результатом розвідок є, радше, власне представлення смислового наповнення певного терміна, ніж шліфування, спрямоване

на однозначне і чітке визначення терміна, його лаконічність. Впорядкування української термінології з логістики зверне увагу фахівців до якісної складової проблеми, пов'язаною з уніфікацією термінів. І доцільно почати із загальноновживаних термінів, наприклад, «логістичний потенціал», що і буде об'єктом нашого дослідження.

Формулювання мети та завдань статті

Метою статті є поповнення наукового дискурсу щодо терміна «логістичний потенціал» з подальшою його уніфікацією. Завданнями дослідження є (1) здійснити порівняльний та критичний аналіз змісту наукового поняття «логістичний потенціал» з наявних напрацювань вітчизняних наукових шкіл та (2) запропонувати уніфікований термін «логістичний потенціал», придатний до подальшої кодифікації в термінологічному словнику з логістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед останніх досліджень та публікацій найбільше привертає увагу дослідження Григорак М. Ю. (2019), яка пропонує розуміння сутності логістичного потенціалу національної економіки у площинах «ресурси – ринок – компетенції – система управління», де ресурсна площина розкриває феномен перетворення можливостей на здатності, а здатності через їх розкриття, закріплення й оновлення за допомогою навчання трансформуються у компетенції, тоді як система управління регулює ринкові відносини під час логістичної діяльності на різних рівнях управління [3]. Автор глибоко розвиває змістовне наповнення, деталізуючи кожен складову, оновлюючи останніми тенденціями, зокрема акцентуацією на фахових компетентностях, однак не дає чіткого визначення терміна «логістичний потенціал».

На думку проф. С. В. Смерічевської (2017) логістичний потенціал національної економіки характеризує здатність країни, її окремих галузей та підприємницьких структур інтегруватися у глобальні логістичні системи та успішно вирішувати комплекс взаємозалежних логістичних завдань у конкретному режимі часу по раціональній організації управління зовнішніми та внутрішніми поточковими процесами з використанням сучасних досягнень стратегічної, інтеграційної та інноваційної логістики. Таке представлення «логістичного потенціалу» зводиться швидше до характеристики, ніж до визначення терміна. Однак воно є цінним для наукового дискурсу, оскільки розкриває зміст наукового поняття через інші спостереження, а саме різні інтеграційні рівні логістичних структур: мікро, мезо, макро. Враховуючи це можна говорити про логістичний потенціал підприємств, регіонів, галузей, які в сукупності формують логістичний потенціал національної економіки.

Проблема логістичний потенціал підприємства останнім часом привертає увагу сучасних дослідників [3, 4, 5]. Під час своїх досліджень, вони пропонують і визначення терміна, а саме:

- логістичний потенціал підприємства – сукупність видимих і прихованих можливостей та наявних і задіяних не в повному обсязі ресурсів логістичної системи та її підсистем, виявлення і мобілізація яких дасть змогу насамперед визначити стратегічні напрями вдосконалення логістичної діяльності та підвищити її ефективність (Котова М. В., 2018);
- логістичний потенціал підприємства – динамічно збалансована система ресурсів та компетенцій, неактивність використання яких визначає можливість підприємства створювати нову вартість для забезпечення його розвитку (Гуржій Н. М., 2016);
- логістичний потенціал підприємства – наявна потенційна максимальна ресурсна спроможність підприємства загалом та його структурних підрозділів, які охоплюють всі види діяльності щодо переміщення в просторі та руху в часі (Шостак Л. В., 2015).

У цих визначеннях логістичний потенціал першочергово є поєднанням «ресурс-можливість» або «ресурс-здатність». Такий ресурсний підхід походить від самої категорії «потенціал». В Економічній енциклопедії знаходимо: «потенціал – наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використати їх для досягнення поставленої мети» [6]. Слід також

врахувати походження слова «потенціал» з латинської «potentia» та означає «здатний, спроможний», буквально – «здатний бути». Тому доцільне поєднання «ресурс–можливість–здатність».

У науковому обігу введено також поняття логістичного потенціалу регіону [7, 8]. Заслугове на увагу праця Коблянської І. І, Рибалко Н. О. та Міщенко О. В., де автори формулюють таке визначення: логістичний потенціал регіону – це можливості регіональної системи забезпечувати оптимальні параметри економічних потоків у просторі та часі, які формують як результат застосування логістичних методів управління [8]. Автори акцентують увагу на логістичних методах управління, на зв'язку між керованою (регіональною системою) та керівною (управлінською) системами.

Термінологічне опрацювання «логістичного потенціалу» на основі останніх досліджень вітчизняних наукових шкіл (закордонні до уваги не бралися, оскільки в цьому дослідженні важливе лексикографічне опрацювання та представлення терміна) дає підстави стверджувати, що у сфері функціонування цей термін використовується переважно з прив'язкою до підприємства, регіону чи національної економіки. Звідси, складно уніфікувати «логістичний потенціал» як термінологічну одиницю. На наш погляд, з цього погляду, найвдалішим тлумаченням терміна «логістичний потенціал» є чи не найперша праця серед українських дослідників Крикавського Є. В. [9]. За його визначенням: «логістичний потенціал – це сукупна спроможність логістичної системи забезпечити довгострокове функціонування і досягнення стратегічних цілей». Завдяки використанню категорії «логістична система» вдається досягти певної уніфікованості терміна.

Виклад основного матеріалу

Аналіз досліджень та публікацій, а також власний досвід роботи в галузі логістики та управління ланцюгами постачання, вплинули на формування авторського тлумачення терміна «логістичний потенціал». На нашу думку, «ключем», який запускає «двигун» – логістичну систему – є ринок логістичних послуг (розмір і темпи зростання ринку, рівень доступності, сумісність, логістичні тренди 2020+). «Генерація енергії» – реалізація потенціалу логістичної системи можлива завдяки професійному менеджменту та відлагодженій, «просунутій» інформаційно-комунікаційній системі,

Візуально зобразимо «логістичний потенціал» на рис. 1.

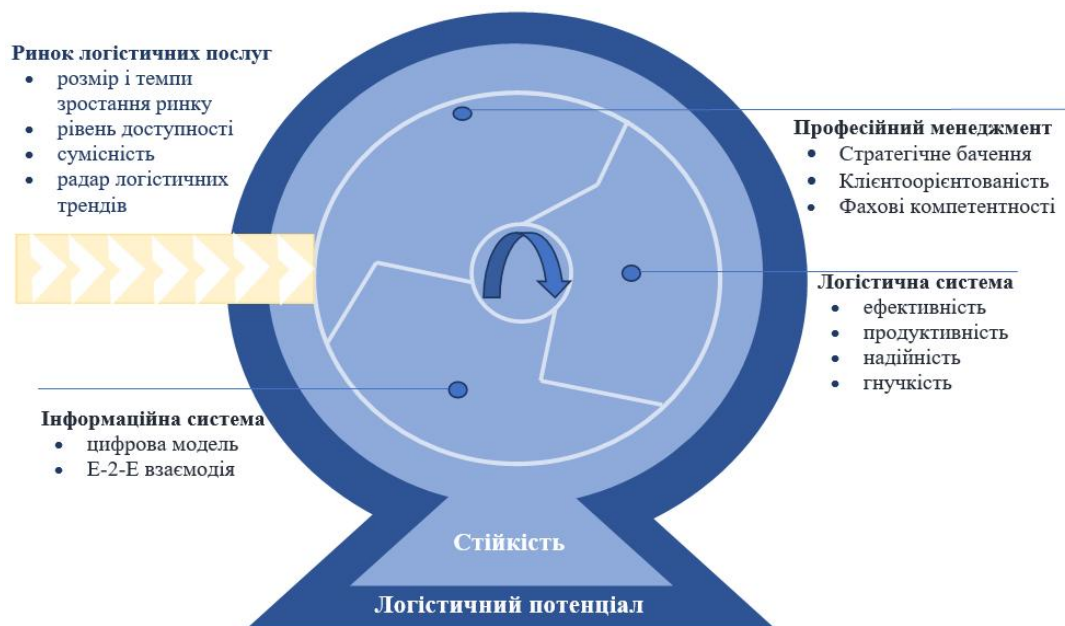

Рис. 1. Представлення поняття «логістичний потенціал»

Джерело: власна розробка

Авторське визначення:

Логістичний потенціал – це здатність логістичної системи в симбіозі з професійним менеджментом та цифровою моделю забезпечити стійкість та поступ.

Щодо змістовного наповнення, хотілося б пригадати над необхідністю використання саме таких категорій:

1) «здатність». З латинської «potentia» означає «здатний, спроможний», буквально – «здатний бути». Тому, якщо про потенціал, то це про здатність...;

2) «логістична система». Завдяки використанню категорії «логістична система» вдається досягти певної уніфікованості терміна. У фаховій літературі достатньо ґрунтовно розкрито класифікацію логістичних систем, зокрема в праці [10]. Відповідно тип логістичної системи конкретизує різновид логістичного потенціалу. Щодо мікрорівня – короткий коментар: термін «логістичний потенціал підприємства» доречний для логістичних операторів та інших підприємств, які репрезентують ринок логістичних послуг. Для виробничих та торгівельних підприємств він поступово втрачає свою актуальність з поширенням практики передачі логістики на аутсорсинг;

3) «симбіоз». Вдале (правильне) поєднання, взаємодія трьох систем: керованої (логістичної), керівної (управлінської) та інформаційної. Спочатку «хто?», а потім «що?». Люди створюють різницю. Реалізація потенціалу логістичної системи напряму залежить від рівня фахової компетентності та професійності існуючої системи менеджменту, їхньої взаємодії, можливої завдяки налагодженій інформаційній мережі та цифровій «просунутості». Якість людей (фахові компетентності) визначає якість процесів (логістичної системи) та необхідну якість інформаційно-комунікаційної мережі;

4) «стійкість». Стійкість визначається спроможністю економічної системи виживати, адаптуватися та розвиватися коли криза порушує її діяльність [11]. Стійкість є ключовим фактором успіху в сучасних умовах, які характеризуються нестабільністю (volatility), невизначеністю (uncertainty), складністю (complexity) та неоднозначністю (ambiguity), так званою VUCA. Експерти відзначають, що VUCA – це нова реальність ближчого десятиліття. Тому проблема стійкості логістичної системи набуває все більшої ваги. Саме з цих міркувань воно відображено у визначенні. Стійкість можлива за умови високої операційної ефективності як результату реалізації наявного логістичного потенціалу, про що свідчать правильні KPI, що вимірюють ефективність, продуктивність, надійність, гнучкість тощо. В «ургентних» ситуаціях вимірюваність KPI – це ключ до забезпечення стійкості.

5) «поступ». Досягнення вищого ступеню розвитку можливе за умови орієнтації не на теперішнє, а на майбутнє. Своєрідним дороговказом логістичних інновацій є Радар логістичних трендів (Logistics Trend Radar), що його розробив науково-дослідний центр компанії DHL, який становить всебічний аналіз 29 найважливіших трендів у сфері бізнесу, суспільства та технологій, що визначатимуть майбутнє логістики [12]. В останній 5 версії LTR основну увагу звертають на цифрову революцію, вплив пандемії, необхідність побудови стійких, сталих та надійних ланцюгів поставок.

Саме така версія визначення поняття «логістичний потенціал», на думку авторів, максимально реалізує зміст наукового поняття «логістичний потенціал» та претендує на уніфікованість, придатну до подальшої кодифікації в термінологічному словнику з логістики.

Висновки

Незважаючи на тривалий час розвитку логістики в Україні, проникнення її у всі сфери життєдіяльності, зокрема науки–бізнесу–освіти, значний доробок академічної спільноти, сьогодні немає українського термінологічного словника з логістики та управління ланцюгами постачання. Такий словник мав би відображати надбання світової логістичної науки і практики, реалії сучасних глобальних та регіональних ринків логістичних послуг, а також специфіку вітчизняного середовища.

Проблема термінології має суттєве значення для теоретично-методичних та прикладних досліджень. Автори розглянули один із найживіших термінів – «логістичний потенціал» і водночас неоднозначний у трактуванні, що надихнуло їх на глибше дослідження та представлення власного бачення.

Перспективи подальших досліджень

Перспективами подальших досліджень є довершення термінологічної роботи, необхідної для укладання терміну «логістичний потенціал» до термінологічного словника з логістики та управління ланцюгами поставок.

Список використаних джерел

1. Григорак М. Ю. Управління розвитком ринку логістичних послуг в умовах економіки знань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д.е.н : 08.00.03 / М. Ю. Григорак. – К., 2020 – 40 с.
2. Смерічевська С. В. Еволюція методологічних підходів до оцінки та формування інноваційного потенціалу національної економіки як стратегічної передумови її логістизації [Електронний ресурс] / С. В. Смерічевська // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. – 2017. – №16. – С. 232–238. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/47.pdf>
3. Котова М. В. Логістична стратегія підприємства оптової торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 / М. В. Котова. – К., 2018. – 21 с.
4. Гуржій Н. М. Оцінка логістичного потенціалу підприємства як основа вибору його логістичної стратегії / Н. М. Гуржій, А. І. Оверченко // Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. – 2016. – Вип. 13. – С. 244–248.
5. Шостак Л. В. Формування логістичного потенціалу підприємства / Л. В. Шостак // Вісник ОНУЦ ім. Мечнікова. – 2015. – № 20. – Вип. 4. – С. 151–154.
6. Економічна енциклопедія: у 3-х томах. Т. 3 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.
7. Bilovodska O., Gryshchenko O., Syhyda L. Specific features of regional logistics potential consideration in the process of the enterprise distribution system development. *Economic Annals-XXI*. 2016, 105–110. Doi.10.21003/ea.V160-21
8. Коблянська І. І. Логістичний потенціал регіону: сутність і методичний підхід щодо його оцінювання / І. І. Коблянська, Н. О. Рибалко, О. В. Міщенко // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2015. – № 2. – С. 23–29.
9. Крикавський Є. В. Економічний потенціал логістичних систем: монографія / Є. В. Крикавський. – Львів: Державний університет «Львівська політехніка», 1997. – 168 с.
10. Крикавський Є. В. Логістичні системи: підручник / Є. В. Крикавський, Н. В. Чернописька. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. – 288 с.
11. Arthur Huang&Melissa Farboudi Jahromi. Resilience building in service firms during and post COVID-19. *The service industries journal*, Volume 41, 2021. URL: <https://doi.org/10.1080/02642069.2020.1862092> (дата звернення 01.08.2021)
12. The Logistics Trend Radar. 5th Edition. URL: <https://www.dhl.com/content/dam/dhl/global/core/documents/pdf/glo-core-logistics-trend-radar-5thedition.pdf> (дата звернення 08.08.2021)

References

1. Grygorak M. Yu. (2019). *Upravlinnia rozvytkom rynku lohistrychnykh posluh v umovakh ekonomiky znan [Development management of the market of logistical services in a knowledge economy]: doctor's dissertation in economic sciences abstract: 08.00.03, Kyiv, 40 (In Ukrainian)*
2. Smerichevska S. V. (2017). *Evoliutsiia metodolohichnykh pidkhodiv do otsinky ta formuvannia innovatsiinoho potentsialu natsionalnoi ekonomiky yak stratehichnoi peredumovy yii lohistryzatsii [Evolution of methodological approaches to national economy innovative potential assessment and formation as a strategic prerequisite for its logistification], Global and national economic problems. Electronic scientific professional publication, Pub. No 16 (In Ukrainian)*

3. Kotova M. V. (2018). Lohistychna stratehiia pidprijemstva optovoi torhivli [Wholesale trade enterprise logistics strategy]: candidate's dissertation in economic sciences abstract: 08.00.04, Kyiv, 21 (In Ukrainian)
4. Hurzhii N. M., Overchenko A. I. (2016). Otsinka lohistychnoho potentsialu pidprijemstva yak osnova vyboru yoho lohistychnoi stratehii [Enterprise's logistics potential assessment as a basis for choosing its logistics strategy], *Mykolayiv National University named after VO Sukhomlinsky*, No13, pp. 244-248 (In Ukrainian)
5. Shostak L. V. (2015). Formuvannia lohistychnoho potentsialu pidprijemstva. [Enterprise's logistics potential formation], *Bulletin of ONUTS named after Mechnikov*, No 20, vol. 4., pp. 151–154 (In Ukrainian)
6. Mochernyi S. V. and ed. (2002). Economic Encyclopedia in three volumes, Kyiv: Academy Publishing Center, Vol. 3, p. 952 (In Ukrainian)
7. Bilovodska O., Gryshchenko O., Syhyda L. (2016). Specific features of regional logistics potential consideration in the process of the enterprise distribution system development. *Economic Annals-Xxi*, 105-110. Doi.10.21003/ea.V160-21 (In Ukrainian)
8. Koblianska I. I., Rybalko N. O., Mishchenko O. V. (2015). Lohistychnyi potentsial rehionu: sutnist i metodychnyi pidkhid shchodo yoho otsiniuvannia [Logistics potential of the region: the essence and methodological approach to its evaluation], *Bulletin of SSU. Economics series*, No 2., pp. 23–29 (In Ukrainian)
9. Krykavskiy Ye. V. (1997). Ekonomichniy potentsial lohistychnykh system: monohrafiia [Logistics systems economic potential: monograph], Lviv: Lviv Polytechnic National University, 168 (In Ukrainian)
10. Krykavskiy Ye. V., Chornopyska N. V. (2019). Lohistychni systemy: pidruchnyk [Logistics systems: a textbook], Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 288 (In Ukrainian)
11. Arthur Huang&Melissa Farboudi Jahromi (2021). Resilience building in service firms during and post COVID-19. *The service industries journal*, Volume 41, Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/02642069.2020.1862092> / (access date 01.08.2021). (In English)
12. The Logistics Trend Radar. 5th Edition. Retrieved from: <https://www.dhl.com/content/dam/dhl/global/core/documents/pdf/glo-core-logistics-trend-radar-5thedition.pdf> / (access date 08.08.2021). (In English)

N. V. Chornopyska, K. Z. Stasiuk
Lviv Polytechnic National University

LOGISTICS POTENTIAL: TERMINOLOGY ASPECT

© Chornopyska N. V., Stasiuk K. Z., 2021

The article emphasizes Ukrainian terminology streamlining importance for the area of logistics and supply chain management. It is noted that cooperation of linguists-terminologists and logistics specialists should be considered as a prerequisite for terminological work of high quality. First group's responsibilities include elaboration and presentation of the term resulting into reducing its semantic content by fitting the scope into boundaries of vocabulary definition; logistics professionals on the other hand are responsible for developing scientific discourse maximizing scientific concept contents. Logistics terminology problem gets into focus of every searcher researching logistics and supply chain management problems. Exploration results are rather representing semantic content of a term than polishing it by aiming at unambiguous and clear definition of the term, its conciseness. The streamlining of Ukrainian terminology in logistics is likely to draw experts' attention to qualitative component of the problem concerning terms unification. And it seems reasonable to start with common terms, such as "logistics potential" being the object of this study. The paper aims at supplementing the scientific discourse on the term "logistics potential" with its subsequent unification. General objectives include (1) carrying out a comparative and critical analysis for the scientific concept of "logistics potential" by means of existing developments of domestic scientific schools and (2) proposing unified term for "logistics potential" suitable for further codification in the terminology dictionary. As a result, a visual representation of "logistics potential" concept is being provided; the author's definition of the term "logistic potential" is being formulated; the need for "logistics system", "capability", "symbiosis", "resilience" and "progress" categories usage is being explained as the most suitable for revealing the content as well as helpful for achieving conciseness of the term.

Keywords: logistics potential, logistics terminology, term, category, logistics system, capability, resilience, progress, logistics market.